

ÚVOD

Karel Havlíček Borovský

(1821–1856)

*Věnujeme k narozeninám
paní prof. Jaroslavě Janáčkové,
borovské rodačce a dlouholeté
havlíčkovské badatelce.*

Toto monotematické dvojčíslo Sborníku Národního muzea řada C je věnováno výjimečnému českému novináři Karlu Havlíčkovi, který podle svého rodiště užíval přídomek Borovský. V roce 2016 jsme vzpomněli jeho dvojího životního výročí, totiž 195 let od jeho narození a 160 let od jeho smrti.

Zájem o Karla Havlíčka a jeho dílo zde ovšem není rozhodně vyvolán připomenutými výročími, ale oprávněnou nutností vracet se k dílu člověka, který psal pro českou veřejnost sotva šest let, a to ve věku, kdy jiní ještě hledali svou životní dráhu. Vždyť Havlíček byl umlčen ve třiceti letech a zemřel před svými 35. narozeninami. Přesto se z povědomí české veřejnosti nikdy neztratil. Bezesporu to bylo zásluhou jeho beletristických skladeb (*Král Lávra*, *Křest svatého Vladimíra* a *Tyrolské elegie*), které ale za jeho života vyjít nemohly a šířily se v opisech a potajmu a nacházejí doposud vděčné čtenáře. Dnes se ovšem můžeme s prospěchem vracet k jeho žurnalistickému dílu jako ke stále živému odkazu evropsky inspirované osobnosti našich dějin. Projekt vydávané korespondence Karla Havlíčka, jehož první z plánovaných šesti svazků právě vychází, pak odkrývá v dostupném souhrnu to, co bylo pro Havlíčkovy současníky vlastně neznámé a co v celku zatím k dispozici nebylo, i když jednotlivé soubory Havlíčkovy korespondence vycházely od osmdesátých let 19. století a mimořádnou zásluhu v tomto směru získal Ladislav Quis od začátku století dvacátého.

Do tohoto dvojčísla jsme zařadili dva zevrubné přehledy moderního bádání o Havlíčkovi, jeden text nabízí analýzu Havlíčkova ekonomického uvažování, další pak představí Havlíčkovy názory na Lajose Kossutha, tehdejšího vůdčího představitele maďarské politiky, v kontextu jeho české dobové reflexe s důrazem na stanoviska Ludvíka Rittersberga. Příspěvek o lékaři Václavu Staňkovi pak připomíná Havlíčkova současníka, partnera z poslaneckých lavic ve Vídni v roce 1848. Díky pracovníkům Národního muzea i Literárního archivu Památníku národního písemnictví bylo možné tento svazek vyzdobit bohatou obrazovou dokumentací.

Když Havlíčka, skvělého novináře, mistra slova, kterého podle platných zákonů nedokázaly tehdy soudy odsoudit, odváželi v prosinci 1851 do Brixenu, z obav před protesty veřejnosti to uskutečnily raději v noci. Bylo to zbytečné. Česká veřejnost se tehdy k odporu významněji nevzepjala. Když se v květnu 1855 vracel domů, nevěděl, že mu před několika dny zemřela manželka Julie a že ztratil snad poslední naději na takový život, jaký si přál žít. Úřady z obav před jeho vlivem na veřejnost rozhodly, že se musí usadit v Německém (dnes Havlíčkově) Brodě, kde měl rodinné zázemí, a že musí o každou cestu do Prahy, kde tehdy vyrůstala jeho dcera Zdeňka, oficiálně požádat. A v Praze, když se tam rozjel, se musel vyrovnávat nejen s apatií, ale dokonce i s odstupem svých bývalých přátel. Snad jen Božena Němcová a František Palacký jej přivítali srdečně. Mnozí se obávali setkat se s tím, koho úřady tak bedlivě sledovaly, jiní mohli mít výčitky, že opustili své ideály tak rychle a že tak snadno kapitulovali, což vyniklo právě ve srovnání s Havlíčkovými pevnými postoji. Havlíčkův pohřeb 1. srpna 1856 se už v Praze ovšem stal národní manifestací. A již zde se rodí jeho druhý život a kult. Ovšem sentimentalita, s níž se „mučedník brixenský“ většinou později připomínal v tisících článků a proslovů, je v příkrém rozporu s jeho střízlivou a ironickou povahou. Takové nepochopení Havlíčka a jeho díla by dnes přesto nemělo vést k násilným aktualizacím, ale spíše přivést k četbě jeho díla a to ideálně tak, jak si on přál, aby byl čten jeden z jeho textů, a proto mu dal instruktivní název *Článek, o kterém bych si přál, aby jej každý přečetl a rozvážil*.

Magdaléna Pokorná